

SV. IVAN OD KRIŽA

*“Velikani za razliku od velikaša
nikad ne umiru.”*

Uvod

Životni put Ivana od Križa (1542.-1591.), mladog terezijanskog suradnika u obnovi Karmela, prožet je gorkim i teškim iskušenjima.

Bio je sin plemića koji se iz ljubavi prema nekoj siromašnoj građanskoj djevojci odrekao karijere i bogatstva. Nakon očeve smrti (Ivan je tada imao malo više od 2 godine) majka se sama morala brinuti za obitelj. Ivan je pohađao školu koja je bila kao neka vrst sirotišta, koje je siromašnoj djeci pružalo hranu, odjeću, smještaj te osnovnu naobrazbu i vjersku poduku. U toj školi imao je priliku naučiti nekakav zanat za život budući da se nije mogao drugačije školovati. Međutim, Ivanov životni put bio je nešto sasvim drugo od običnog zanata. Svećenik koji je bio upravitelj škole, izabrao ga je za akolita i služio je u obližnjem samostanu augustinki. Naukovanje koje mu se nudilo kao siromašnom dječaku nije posebno volio, jedino se našao u njezi bolesnika. Tu je na vidjelo isplivala njegova blagost i strpljivost. Upravitelj bolnice u kojoj je pomagao u njezi bolesnika, pomogao mu je da se upiše u jezuitsko učilište, naprednu srednju školu humanističkog usmjerenja. Isusovci su zahtijevali visoki standard u svakom pogledu, a Ivan je spremno odgovorio na sve to poučen ranijim iskustvima svog siromaštva.

1. Zvanje u Karmel

Don Alonso, ravnatelj bolnice u kojoj je Ivan njegovao bolesnike, ponudio je Ivanu zaređenje za svećenika i mjesto bolničkog kapelana. Svećenički poziv i služba koju bi dobio osigurali bi mu sigurnu budućnost. Kako se isticao svojom intelektualnom nadarenošću, na njega su računali i isusovci. Ali svi su se naposljetku iznenadili kada je Ivan kao dvadesetjednogodišnjak (1563.) ušao u novicijat karmelskog samostana Santa Ana u Medini. Karmelu ga je vjerojatno privukao njegov kontemplativni duh i pobožnost prema majci Božjoj. Novicijat je proveo proučavajući Pravilo i duhovnost prvih karmelićana.

Krajem 1564. Ivan odlazi u Salamanku na studij filozofije i teologije. Prvotni žar po dolasku na studij nije dugo trajao. Ivan je bio nezadovoljan. Je li to bilo zbog borbe za uglednim mjestima? Je li Ivan počeo primjećivati tvrdoglavu navezanost na dobro poznate sisteme razmišljanja? Koja god pitanja postavili jedno je istina: Ivanovi pogledi išli su u drugom smjeru. Njegov kontemplativni život koji ga je i privukao u Karmel borio se za prevlast, tako da je razmišljao stupiti u kontemplativni red Kartuzijanaca.

U ovakvom raspoloženju, u krizi njegova zvanja, zaređen je za svećenika (1567.). Malo kasnije dogodio se i susret sa Terezijom Avilskom koja je bila 27 godina starija od njega. U tom susretu Ivan je rekao Tereziji svoje dvojbe oko zvanja i težnju da se prebaci u kartuzijance, ali Terezija ga je odgovorila od tog i ohrabrila. Govorila mu je o planovima za stvaranje muške grane Reda. Ivan je prihvatio njezinu ponudu i kasnije je postao njezin najznačajniji pobornik.

Devet godina nakon utemeljenja prvog muškog samostana u Duruelou, počela je žestoka borba protiv obnove. Ivan je po mišljenju mnogih, kao prvi bosonogi karmelićanin, uništavao Red. Uskoro je Ivan u crnini noći odvučen i zatvoren u neljudskim uvjetima. Devet je mjeseci bio zatvoren. I kako je pod okriljem noći doveden tako je, smislivši plan, pod okriljem noći pobjegao.

Na kraju njegova života muška je obnoviteljska grana uzdrmana teškim napetostima. Mržnja se opet okrenula protiv Ivana koji je bio odan terezijanskom duhu. Ivan umire 1591. od teške bolesti koja ga je snašla prije putovanja u Meksiko. Razriješen je svih dužnosti, a nalazio se, kako sam želio, u zabačenom mjestu daleko od ljudi.

2. Ivanova mistika

Ime Ivan od Križa uzeo je još u svojem prvom obnoviteljskom samostanu. Ono ne odgovara samo njegovu vanjskom životu putu, nego nas upućuje i na njegovu nutrinu, njegovo duhovno raspoloženje, njegova razmišljanja i njegovu mističnu teologiju. Ivan od Križa je učitelj napuštanja svega stvorenog i unutarnjeg uranjanja, on je mističar "tamne noći".

Dijeljenje od svijeta, koje mora po Ivanovoj nauci stajati na početku puta, nije dijeljenje u pravom smislu riječi. Više se radi prekidu svih veza kojima nas svijet drži i prekidu sa svim onim što nam odvlači pažnju. Ivanu je bilo važno druge usrećiti pa im je uvijek preporučivao taj put odvajanja. Tako Ivan piše u jednom pismu: "Tko ne želi ništa drugo nego Boga, ne

hoda u tami, iako se katkad osjeća vrlo jadno. Onaj koji ne postavlja zahtjeve Bogu i stvorenjima i živi s dobrom savješću, koji ne radi po svojoj volji, nema ništa na čemu bi posrnuo, niti o čemu bi morao razgovarati... Veselite se zato! Tko ste Vi u stvari da kružite samo oko sebe.” (Živi plamen ljubavi; pisma i mali spisi)

Kad Ivan kaže da čovjek mora, da bi dospio do Boga, ići putem ništavila i neovisnosti o svim stvorenjima, ne dijeli svemir od Stvoritelja. Njegovi dualistički pojmovi (znanost njegova vremena prožeta je platonsko-dualističkim elementima) važe za čovjeka koji je prožet grijehom, a ne za onakvog čovjeka kakav je stvoren od Boga. On naglašava nesređenu požudu:” odricanje u uživanju od svih stvari je duši potrebno, jer je svako davanje prednosti stvorenju pred Bogom čista tama. Takva duša je nesposobna biti prosvjetljena i prožeta božanskim svjetlom, prije nego se nije toga oslobodila. Svjetlo i tama ne idu nikad zajedno.” (Uspon na goru Karmel)

Kad u svojim knjigama, a ima ih dosta, govori o duhovnom uspinjanju, o “tamnoj noći”, o čišćenju duhovne sposobnosti u tami vjere dočarava nam preobraženi ugođaj. Ivan nam pokušava dočarati “Božji dan” koji dolazi nakon noći. Nakon ponora tame dolazi ponor svjetla. Njegova djela nas upućuju na vezu između božanske i ljudske ljubavi. Kada se dogodi preobrazba, čovjek i stvorenje sjaje u božanskom svjetlu.

Od Karla Rahnera potječe rečenica da bi budući kršćanin morao biti mističar. Sveti Ivan od Križa pri tome mu može pomoći. Da kršćanin postane mističar, koji ne samo da razumom zna za Božju blizinu nego ju i doživljava, pomaže sv. Ivan od Križa svojim pobudama: prepustiti se, šutjeti, biti miran, biti prazan, ne gledati, vjerovati i ljubiti.

Tko se riješi jakih veza od sveg površnog, da u njega uđe sveobuhvatni Bog, taj će sa sv. Ivanom iskusiti ono svjetlo koje rasvjetljuje noć.

3. Djela Sv. Ivana od Križa

Sv. Ivan od Križa za sobom je ostavio sljedeće zapise:

1. “Uspon na goru Karmel”: tumačenje stihova koji počinju riječima “U jednoj tamnoj noći”. Uspon je trebao sadržavati četiri knjige, ali je tumačenje naglo prekinuto na trećoj knjizi. U prvoj knjizi opisuje čišćenje osjetila, a u druge dvije čišćenje duha i njegovih moći.

2. "Tamna noć duše": još jedno tumačenje istih stihova, naglo prekinuto na drugoj knjizi. Oba djela su napisana nedugo nakon Ivanovog bijega iz tamnice i, premda nedovršena, međusobno se dopunjuju čineći tako cjelovitu raspravu o mističnoj teologiji.
3. Tumačenje "Duhovnog spjeva": (parafrazirana Pjesma nad pjesmama) koja počinje riječima: "Gdje se sakri, Mili?", napisano jednim dijelom tijekom tamnovanja i dovršeno nekoliko godina kasnije. Danas se obilježavaju kao Duhovni spjev A i Duhovni spjev B.
4. Tumačenje pjesme "Živi plamen ljubavi", napisano oko 1584. U ovom djelu se ističe djelovanje Duha Svetog u duši, dok je u Duhovnom spjevu naglašena prvotnost Kristova.
5. Savjeti i upute o duhovnom životu upućene mladim redovnicima glede svijeta, đavla i tijela.
6. Oko 30 pisama pisanih većinom osobama koje je ispovijedao. Na žalost, većinu njegovih pisama, uključujući ona sv. Tereziji, uništio je on sam ili su dospjela u ruke njegovih "progonitelja".
7. "Pjesme": od kojih je dosad objavljeno 26 (20 u starijim izdanjima i još 6 u novijim), pronađene su u Nacionalnoj Knjižnici u Madridu, a jedan dio nalazio se u samostanu karmelićanki u Pamploni.
8. "Duhovne izreke"; u nekim izdanjima do 100, u drugim i do 365 izreka.

Fra Mijo Šabić